

Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Τοῦ κ. ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΣΕΛΗ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Ἐνάμεσα σ' ἄλλα τὰ προβλήματα, ποῦ ἀντιμετωπίζει ἕνας πνευματικός ἐργάτης τοῦ θεάτρου, κυρίαρχο ὄψανται τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργικῆς ἀναπαράστασης τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας στὴν ἐποχὴ μας. Στὸν τομέα αὐτὸν ἔγιναν ὡς τώρα—καὶ γίνονται—πολλές προσπάθειες. Μπρὸς τὸ θεσάυρο τῆς ἀρχαίας μας κληρονομιάς, πολλοὶ στέκονται μὲ δέος καὶ προσπαθοῦν ν' ἀνακαλύψουν ἕνα μέσο γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὶς ἑφτασφράγιτες πόλες τους. Γιατὶ ἀραγε; Ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι μέσα ἐκεῖ ἔχει αἰχμαλωτισθεῖ μιὰ ἐνότητα ζωῆς, σ' ἕνα ἀξεδουλάτο σύνολο μορφῆς καὶ οὐσίας, ποῦ μπορεῖ καὶ σήμερα νὰ ἔχη μιὰ εὐεργετικὴ ἀνταπόκριση στὴ ζωὴ μας; Ἡ πάλι ἕνα σύνολο ζωῆς, ποῦ ἀνεξάρτητα πρὸς τὴ μορφικὴ τὸ παράστασμα, ἐκφράζει ἕνα πανανθρώπινο περιεχόμενο, ποῦ παραμένει καὶ σήμερα ἀγέραστο, μιὰ καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση στὰ βασικά της γνωρίσματα παραμένει ἡ ἴδια. Ἡ τέλος—ἀδιάφορο καὶ παρθενοῖ πρὸς ἄλλα αὐτὰ—ἀσχολοῦμαστε μὲ τὴν ἀρχαία τραγωδία ἐπειδὴ γεννῆς-γεννῶν ἐπαναλαμβάνουν τὴ γενικὰ παραδεξιμὴν ἀρχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς τελειότητας τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ εἴδους;

Ἀληθινὰ πολὺ θὰ μᾶς ἐνδιέφερε νὰ ξεκαθαρίζαμε τὰ κίνητρα καὶ τὸ ξεκίνημα ὧλων ὧσον καταπιάνονται μὲ τὴν ἀρχαία τραγωδία. Ἀπὸ τίς ἀπαντήσεις ποῦ θὰ μᾶς ἔδιναν θὰ φώτιζαν τὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ τοῦ ἀντικείμενου καὶ θὰ μᾶς ἔπειθαν γιὰ τὴ σοβαρότητα ἢ ὄχι τῆς δουλειᾶς τους. Ὁ ὑποφαινόμενος πρέπει νὰ ὁμολογήσει—καὶ ἂς τοῦ συχωρεθεῖ—πὼς ἐξὸν ἀπὸ τὸ Φῶτο Πολιτὴ κανένας ἄλλος, ὡς τώρα, δὲν τὸν διαφώτισε πᾶνω στὸν τομέα αὐτόν. Γιὰ τὸν Φῶτο Πολιτὴ ὁ ἀξίως ζωῆς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ἦταν τὸ πιστεῦμα του. Ὅπισμὸς ἀπὸ τὸν δραματισμὸ καὶ τὴ σὺλληψή του ἦταν γόνιμος στὸ νὰ ἐφευρίσκει τρόπους παραστατικὰ νὰ τὶς ἐξωτερικεύσει, μὲ τὰ σύγχρονα ἐκείνα μέσα, ποῦ τὴ χρῆσθ τους τὴν ἐπέβαλλαν οἱ νέες πνευματικὲς καὶ αἰσθητικὲς συνθήκες ποῦ δημιουργήσε ἡ ζωὴ στὸ κλίμα τῶν αἰώνων. Ἐτοί σὺν ἐπαναστάτης ἀρνήθηκε κάθε παράδοση, κάθε ἀκαδημαϊκὴ γνώση—ἰδιαίτερα στὴν ἀλημονήντη ἐκείνῃ παράστασιν τοῦ «Οἰδίποδα Τυράννου»—γιὰ τοὺς παραδομένους ρυθμοὺς καὶ φόρμες τῶν στοιχείων τοῦ Χοροῦ, τῆς Μουσικῆς, τῆς Ὀρχήσεως, τῆς Σκευῆς, τοῦ Χάρου. Ἐτοί, ἀκολουθώντας μόνο τὴ φωνὴ τῆς καρδιάς του, ζήτησε νὰ ζωντανέψει μόνο τὸ δραματικὸ στοιχεῖο τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, πασχίζοντας νὰ φέρει σὲ φῶς τὴν ἑσωτερικὴ οὐσία τῆς θθάνατης ποιήσεως. Πίστευε, πὼς μόνο αὐτὸ ἔχει ἀνταπόκριση μὲ τὸ σήμερα καὶ μόνο αὐτὸ ζήτησε νὰ τονίσει. Ἀντίθετα, οἱ διάδοχοί του προέκριναν «μέσα» καὶ «τρόπους» ποῦ δὲν μᾶς ξεκαθάρισαν, οὔτε τὴν πνευματικὴν του «στάση», οὔτε τὶς ἐπιβιώσεις τους. Καὶ διερωτᾶται κανένας ἀν ἐκινᾶνε πρὸς τὴν ἀρχαία τραγωδία, διαθετόντας μιὰ κάποια προσωπικὴ συγκίνηση, ἐμπειρία, ἢ δονισμένη πίστη.

Τοὺς μάγεψε μῆπως—ὅπως τὸ Φῶτο Πολιτὴ—ἡ τραγικὴ σὺλληψή τῆς ζωῆς, ποῦ ἐκφράστικη ἐκεῖ στὴν ἀρχὴ ἐνός πολιτισμοῦ—τότε ποῦ ὁ ἄνθρωπος ἀνακά-

λυψε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ καὶ τὸ μεγαλεῖο του, καὶ σὺν ἥρωας τῆς ἀτομικῆς θλήρης ζήτησε νὰ τὸ διαφανεῖται ἀπέναντι ὧλων, καὶ τὼς θεῶν ἀκόμα, ἢ τάχα γυροῦν-ἦταν μόνο ἀπὸ τὴν πασατατικὴ ἰσομορφία τῆς Ἀττικῆς Τραγωδίας, ἀπὸ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς ποῦ ἔβωσε σὲ μιὰ ἑσωτερικὴ τραγικὴ κίνηση, ποῦ γι' αὐτοὺς μένει ἐξήν καὶ ἀμετάφραστη—ὅσο καὶ ἂν τυχὸν τὴν ὑποψιάζονται, γι' αὐτὸ καὶ ἀδιαφοροῦν νὰ τὴ φέρουν σὲ φῶς; Μὰ καὶ ἂν συμβαίνει τὸ τελευταῖο, μπορούμε—ἂν εἴμαστε σοβαροὶ ὄνθρωποι—νὰ ἐπανακουσθεῖς λέγοντας, πὼς ἐπιζητοῦμε μόνο τὴ «μορφικὴ ἀναβίωση τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας»; Σεχνόμεν πὼς τὸ καλλιτεχνίωμα, στὴν τελευταία ἀνάλυση, εἶναι ἕνα ἀξεδουλάτο σύνολο μορφῆς καὶ οὐσίας, καὶ πὼς ἡ ἄξια τὸν καθορίζεται ἀπὸ τὸ εἰδικὸ βῆρος τοῦ περιεχομένου του. Τὶ νὰ τὴν κάνω τὴ «μορφικὴ ἀναβίωση», ὅσο τέλεια κι' ἂν εἶναι; Μπορεῖ αὐτὴ νὰ συντελεσθεῖ σὲ μιὰ πνευματικὴ λύτρωση καὶ σ' ἕναν ἠθικὸ θεσμὸ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους; Ἡ, πάλι, μπορεῖ νὰ τὴ δικαιολογήσει ὁ ἱσχυρισμὸς πὼς ἔχουμε χρομὲ ἔθνικα—νὰ προβάλλουμε τούτῃ τὴν ἐθνικὴ μας κληρονομία, μιὰ καὶ τὸ ἀρχαῖο δῶμα συγκέντρωσε—ὅπως διάβασα στὸ πρόγραμμα τοῦ Θεμελικοῦ Θιάσου—τὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ καταστάλαγμα προηγούμενων μακρόν αἰώνων καὶ συνέθεσε μιὰ πνευματικὴ δόλητῃ ἀξεπέραστὴ πιά;

Ὁμολογῶ πὼς τὰ ἀφηρημένα τοῦτα λόγια δὲ βρίσκουν κομιὰ ἀνταπόκριση μέσα μου. Ἐχουμε, ἴσως, σημασία προσωπικὴ γι' αὐτόν ποῦ δὲ ἔγραψε. Ὅχι ἕμῶς γιὰ μένα, οὔτε—πολὺ περισσότερο—γιὰ νὰ δικαιολογήσουν, σὺν κίνητρα, ἕνα ἔργο ζωῆς. Βέβαια, σύμφωνα μὲ τὴν Γκαϊτικὴ ρῆση: «οἱ νέοι ἔχουν χρέος, ὅσο κι' ἂν προκόβει στὸ σύνολο τοῦ ὁ κόσμου, νὰ ξεκινοῦν πάντα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ νὰ ξαναζοῦν ὡς ἄτομα τοὺς σταθμοὺς τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ». Σωστά. Ἄν εἴμαστε ζωντανοί, κι' ἂν ἔχῃ γνώση» ὀρίζει τὰ «τέλη» τῆς ζωῆς μας—χρέος ἔχουμε σὺν ἄτομα νὰ ξαναζοῦμε—δηλαδὴ νὰ συνειδητοποῦμε, νὰ ἀναπλάθουμε—τοὺς σταθμοὺς τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴ γνώση αὐτὴ θὰ ξεκινήσουμε γιὰ τὴ δική μας προσφορά στὴ δημιουργία τοῦ σύγχρονου Πολιτισμοῦ. Κάθε σταθμὸς ἐνός πνευματικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι μιὰ δόμησι ποῦ πρέπει μὲ μῶχο καὶ ἄγωνα νὰ κατακτηθῇ; Γνωρίζω ὅμως τὴν ἀρχαία τραγωδία—αὐτὸν τὸν «Κανόνα» καὶ τὸ σταθμὸ τοῦ ἀρχαίου μας πολιτισμοῦ—δὲ θὰ πεῖ φιλολογικὰ τὴ μελέτῃ, ἱστορικὰ τὴν τοποθετῃ, γραμματολογικὰ τὴν ἐρμηνεύῃ. Ξέχωρα ἀπ' αὐτὰ, ἢ σὺν κατάληξ τῆς ἑσθῆς ἀπὸ τῆς δουλειᾶς, εἶναι ἡ γνώση ποῦ ἀπόχτησα νὰ μὲ βοηθήσει νὰ ξεκαθαρίσω τὸ ζωντανὸ κορμὶ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Ὅτι, ἔχει ἀνταπόκριση μὲ τὸ σήμερα, μὲ μένα σὺν ἄτομο, ἢ κυριώτερα, μὲ μένα, σὺν μέλος ἐνός συνόλου.

Εἰπάθηκα, καὶ εἶναι ὡσὸς, πὼς, ὅτι ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ μένα δὲν ἀποκτᾷ ὑπόσταση, παρὰ σὺν πλαστῇ, σὺν χαρακτηριστῇ μέσα μου. Ἐρμηνεύομαι μόνο ἐκείνο ποῦ κατέχωμαι. Πῶς λοιπὸν καταπιάνομαστε μὲ τὴν ἀρχαία τραγωδία, στὰν δὲν ἔχουμε ξεκαθαρίσει τὶς ἀπόψεις μας, στὰν δὲν ταυτισθήκαμε μαζὶ τους, σὺν

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

